

ERNEST MARAGALL

Conseller d'Educació de la Generalitat de Catalunya

2009

Com governarem
l'educació

34

COL·LECCIÓ DISCURSOS I CONFERÈNCIES

Generalitat de Catalunya

ERNEST MARAGALL

Conseller d'Educació de la Generalitat de Catalunya

Com governarem l'educació

Generalitat de Catalunya

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP:

Maragall, Ernest

Com governarem l'educació. – (Col·lecció discursos i conferències ; 34)
I. Catalunya. Generalitat II. Títol III. Col·lecció: Col·lecció discursos i conferències (2006) ; 34
1. Ensenyament – Catalunya 2. Catalunya – Política educativa
351.851(467.1)(042)

© Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Direcció General de Difusió Corporativa

1a edició: Desembre 2009
ISBN: 978-84-393-8208-9

Dipòsit legal:

Disseny gràfic: Francesc Guitart - EIX

Impressió:

Índex

Com governarem l'educació

7

PALAU DE LA GENERALITAT,
DIMECRES, 21 D'OCTUBRE DE 2009

Com governarem l'educació

PALAU DE LA GENERALITAT,

DIMECRES, 21 D'OCTUBRE DE 2009

Bona tarda, ciutadans i ciutadanes.

Bona tarda, president Rigol.

Moltes gràcies, també, conseller Ausàs, per acompanyar-nos.

I moltes gràcies a tots els que heu tingut la paciència i la bona voluntat de venir a escoltar aquestes paraules.

Em temo que alguns de vosaltres m'haureu sentit ja altres vegades. Tractarem d'afegir alguna cosa que no s'hagi dit.

Per cert, avui, o aquesta mateixa setmana, si voleu, el conseller de Política Territorial i Obres Públiques està explicant al Cercle d'Economia una cosa tan rellevant com és el Pacte per a les Infraestructures.

Demà mateix, a Londres, el nostre president, el president de Catalunya, explicarà al món quin és el nostre projecte de país.

De manera que participar d'aquest esforç d'explicació, de donar la cara davant dels ciutadans, em sembla que és un fet que està bé que ens caracteritzi i que ens defineixi.

Fins fa pocs mesos, la Llei d'educació, o el debat al seu entorn, ho centrava tot en el món educatiu, però crec que, feliçment, ara apareix en escena una realitat nova.

Potser menys agraïda, com a mínim mediàticament, però molt més interessant, tant des del punt de vista educatiu com des del punt de vista del país i del seu futur.

El que tenim al davant, diguem-ho clar, és l'oportunitat d'un desplegament que ha d'expressar amb la màxima potència com pensem construir, modelar, dissenyar el model educatiu propi de Catalunya.

Al voltant de la Llei d'educació s'ha obert en les darreres setmanes, de nou, un escenari d'acció múltiple que hauríem d'intentar que no ens destorbés massa de l'objectiu central i real. Per una banda, el Govern central expressa certes preocupacions. Per una altra, de manera segurament menys comprensible i legítima, el principal partit de l'oposició nega, no només confronta, almenys 25 anys de la nostra història a partir del concepte del català com a llengua vehicular del nostre sistema educatiu.

Així correm el risc que el debat torni a ser la Llei i les iniciatives legislatives que sorgeixen al seu voltant i això és el que hauríem d'evitar.

La qüestió és l'educació. És l'alumne, l'escola, el mestre, la família... com la Llei actuarà sobre cada un d'aquests conceptes. I és d'això del que vinc a parlar. I sobre això pretenc iniciar una reflexió que espero que puguem compartir.

Em permetran, doncs, que els decebi d'entrada una mica i que els digui que avui no parlaré sobre aquest desplegament operatiu, concret, que donarà resposta a allò que em pot interessar a mi o a alguna altra persona.

Tampoc parlaré, per tant, dels problemes legítims o esperances o inquietuds de cadascun dels actors de la comunitat educativa. Tindrem temps de fer-ho, certament, en el futur més immediat.

Avui parlarem d'educació en el seu conjunt, d'allò que espera la societat d'aquesta Llei. En definitiva, del que l'educació ha de retornar a la societat.

Quan fa tres anys vam començar a treballar en aquesta qüestió, en l'aproximació al concepte de nova llei d'educació de Catalunya, vam trobar-nos una realitat complexa, contradictòria en molts sentits, carregada de molt bones intencions, però

també caracteritzada per alguns dèficits prou evidents.

D'aquesta realitat en vàrem deduir, primer, un diagnòstic; després, una anàlisi de fortaleces i febleses; finalment, una aproximació d'estratègies i línies que semblaven adequades per respondre, redreçar i orientar el nou horitzó educatiu del país.

Aquesta és l'etapa que ha culminat amb l'aprovació de la Llei d'educació el passat 1 de juliol.

I ara el que ens toca és tornar en direcció contrària, en direcció positiva. Del dibuix a la realitat. Del dibuix pla a les tres dimensions. De la norma a la decisió, de la hipòtesi a la verificació, de l'anàlisi a la realitat.

Per això hem titulat la conferència "Com governarem l'educació".

En tot cas, em permetran que corregeixi aquest títol utilitzant una frase d'en Francesc Colomé, secretari de Polítiques Educatives, i que penso m'ajudarà a emmarcar millor el fil conductor del meu discurs.

En Francesc sempre diu que hem de fer un canvi cultural: hem de parlar menys de processos i més de resultats. I quan ho diu ell i quan ho dic jo, a través d'ell, no volem dir simplement resultats en el

sentit de qualificacions. Estem parlant del retorn integral que l'educació fa a la societat en tots els sentits: acadèmic, formador de personalitat, fabricant de ciutadans, de ciutadania.

És en aquest sentit com ens hem de plantejar la qüestió dels resultats. I des d'aquest punt de vista podem dir que el més important de la Llei és l'esperit amb el qual ha estat concebuda, elaborada i aprovada.

L'esperit és canviar una part important de la cultura actual del nostre sistema educatiu, un sistema que quasi diria que, raonablement i legítimament, es resisteix a canviar, com tots els sistemes consolidats i forts.

En tot cas, què és el que voldria que passés a partir de la plena aplicació de la Llei?

D'entrada, deixin-me dir tres coses. Què hauria de succeir, quines serien les primeres imatges que caldria associar a l'aplicació de la Llei?

a) En primer lloc, que la gent quan pensi en l'escola, en la seva escola, pensi en una institució que va marcar la seva vida en positiu.

b) En segon lloc, que la gent pensi en la figura del mestre com una referència vital de primeríssima

importància, immediatament després del pare i la mare. Que aquesta sigui una constant en la nostra educació.

c) En tercer lloc, que neixi una autèntica reconciliació entre escola i societat, societat i escola, a través d'una major implicació en l'educació de les famílies i del conjunt de la societat civil. A través d'un nou contracte social basat en la confiança i el reconeixement mutu.

En definitiva, però, l'únic objectiu que ens val a tots i a totes és la millora dels resultats educatius i assolir-la en condicions d'equitat. És a dir, que tothom ha de poder donar el millor de si mateix, independentment de la seva procedència, independentment d'on estudiï, dels entorns familiars i socials en els quals neix i creix.

Tothom ha de sortir de l'educació bàsica amb una perspectiva clara i real de com vol que sigui la seva vida més enllà d'aquest moment.

Sempre ho diem. Volem ciutadans lliures i responsables. I, per tant, necessitem que estiguin ben formats des del punt de vista acadèmic.

Com poden ser lliures i responsables si no tenen un domini real de la lectura, l'escriptura, les matemàtiques i els mínims coneixements culturals i científics?

Com podem parlar d'una societat de ciutadans lliures i responsables si el percentatge de graduats, no tan sols a l'ESO, sinó també en ensenyaments postobligatoris, no és molt més elevat? Si això no passés, diguem-nos-ho clar, hauríem fracassat.

Feta aquesta introducció, i atenent-me al que he dit abans, vull parlar-los del paper i la responsabilitat de cadascun dels actors que abans mencionava i que han de participar en la construcció d'aquesta nova frontera de l'educació catalana.

1.- El centre educatiu

El centre educatiu és, com el seu nom indica, el centre de l'educació: el centre és el centre.

Quin és el canvi de cultura que perseguim en els centres educatius?

Ara tenim centres que reflecteixen, "centres mirall". I, en canvi, el que voldríem són centres que il·luminessin, "centres focus". M'explicaré.

Tenim "centres mirall" perquè les escoles i instituts reflecteixen la societat que els envolta. Reben qualsevol influència, positiva i/o negativa, de la societat a la qual serveixen.

El que hem de fer és canviar, capgirar aquesta relació. Tenir "centres focus", que il·luminin. Centres forts, centres amb caràcter, que influeixin en la societat, que impulsin canvis en el seu entorn, que participin, que liderin, que siguin part activa de la societat a la qual pertanyen.

L'educació ha de poder construir i modelar. No només rebre i projectar. I això demana centres forts, amb personalitat, amb les característiques que la Llei detalla a bastament.

El centre educatiu ha de poder interpel·lar, influir i il·luminar.

Com es fa això?

Es fa avançant almenys en tres dimensions. Diguem-ho clar i fort. Comprometem-nos-hi. Hem de donar capacitat de decisió als centres, hem de donar autonomia real. Això ha d'anar de debò. El primer decret de desplegament de la Llei serà el decret d'autonomia de centre, per tractar de posar en evidència aquesta concepció.

I el segon dels eixos imprescindibles per posar en marxa aquest nou concepte de centre educatiu és el decret de direcció. Els centres han de tenir al capdavant un equip directiu competent per guiar

les decisions que s'han de prendre, és a dir, una direcció responsable, forta, professional.

I en tercer lloc, uns centres que hauran de donar comptes dels resultats de la seva actuació, que això formi part natural de la seva existència: el rendiment de comptes.

Tres eixos per als nous centres educatius: autonomia, direcció i avaluació.

Un centre que ha d'haver generat un sentiment de pertinença a cada un dels seus membres (per la singularitat del seu projecte educatiu), sobretot dels seus alumnes, que en seran els millors ambaixadors davant la societat.

Com a ciutadans, hem de poder afegir amb orgull en el nostre currículum vitae el fet d'haver estudiat en una determinada escola o institut. Amb la mateixa legitimitat que ara ho fem més sovint amb les universitats.

Per això és important que creem les condicions perquè cada centre educatiu pugui desenvolupar aquests eixos, i que ho faci a través d'un projecte educatiu clar, transparent, conegut, amb caràcter estratègic, dinàmic, flexible, modificable... Però en tot cas conegut, reconeixible per les famílies a les quals serveix i per la resta de la societat.

Per tot això, cal tenir en compte qüestions que podrien impedir-ne l'èxit.

No hi ha projecte educatiu que pugui assumir tots aquests reptes sense estabilitat en els seus equips.

Diguem-ho ben alt i només faig que traslladar algunes de les queixes que escolto en els centres educatius. Cap organització d'aquest món pot tenir bons resultats en cap sentit, ni en termes d'èxit educatiu ni de cohesió social, canviant de lloc cada dos anys el 43 per cent de la seva plantilla. És absolutament impossible parlar d'estabilitat, de projecció, de responsabilitat, d'autonomia, de rendiment de comptes en aquestes condicions.

I en aquest sentit, un anunci concret d'aplicació i desplegament de la Llei al servei d'aquesta cultura i d'aquest concepte.

Voldria anunciar-vos que, d'acord amb la Llei, iniciarem una experiència de nou model de gestió de centres públics.

Com ho farem?

Ho farem a través de la convocatòria de concursos públics per a determinats casos, perfectament acotats, als quals s'hi podran presentar grups de professionals de l'ensenyament públic que estiguin capaci-

tats i amb voluntat de tirar endavant un projecte educatiu global, integral per gestionar un centre.

Aquest grup de professors tindrà garantit el suport de l'Administració per tirar endavant el projecte, com també ho tenen tota la resta de centres, sense avantatges ni privilegis de cap mena.

Tindrà garantida l'estabilitat del seu equip, això sí, amb tota claredat, i tindrà, també, el compromís formulat amb un acord concret en funció dels objectius i els resultats que es plantegen obtenir. Estabilitat, suport tècnic i econòmic de l'Administració i compromís contractual, d'alguna manera, al voltant d'aquest projecte.

2.- Mestres i professorat

Parlem, també, de mestres i professors, que són la peça essencial de qualsevol model educatiu.

L'ofici de mestre és un vell ofici, però també una nova artesanía. És d'alguna manera una artesanía del segle XXI, potentíssima, que té una responsabilitat i una capacitat d'influència immenses en la vida del col·lectiu al qual serveix.

Per tant, quan dic "artesà" ho dic a consciència, perquè té una multiplicitat de sabers, d'aplicació

d'aquests sabers i de responsabilitats diàries perfectament definides en cada moment.

Com entenem aquest mestre?

L'entendem com un gestor d'emocions, com un guia d'accés al coneixement i una referència d'adult exemplar, com a referència vital per als seus alumnes. Ha de donar referències i ell mateix ho ha de ser.

Gestor d'emocions, guia d'accés al coneixement i referència vital.

Richard Sennett diu en el llibre *L'artesà* que "la competència i el compromís –l'ètica de l'artesà– semblen ser la font més sòlida de l'autorespecte".

És una definició que serviria per il·lustrar aquesta figura de mestratge, de professorat que voldria que caracteritzés el nostre sistema educatiu.

El factor del sistema educatiu català que més ha crescut, que més inversió ha rebut, que més ha estat cuidat, ha estat el factor docent.

Amb algunes mesures, per decisió del Govern, per pactes de sistema i de societat, i també per respondre a una necessitat evident.

Les mesures del Pacte Nacional per a l'Educació, com l'establiment de la sisena hora, la reducció de dues hores de la jornada lectiva a l'educació primària, l'augment de professorat en centres de secundària que atenen una especial complexitat...

Hem contractat 20.000 docents més en els últims 6 anys.

Ho hem hagut de fer com a conseqüència de les mesures adoptades i, naturalment, per l'espectacular increment d'alumnat. Dos-cents mil alumnes en 8 anys.

Hem sumat creixement demogràfic i millores professionals. Millores professionals, deixin-m'ho dir, úniques en qualsevol altre sector econòmic, productiu i de servei públic del nostre país. Diguem-ho clar, ben alt i amb orgull i, per tant, també amb confiança que això és la millor base per apuntar a qualsevol objectiu en el futur més immediat. Però segurament també podem dir, a continuació, que no hem fet els deures que haurien d'haver acompanyat aquest esforç. I qui no els ha fet ha sigut l'Administració, que quedi clar.

No hem canviat, o no hem canviat prou, o no hem adaptat suficient ni la formació inicial ni tampoc la permanent, mentre la realitat de les aules sí que

canviava. I tampoc hem posat al dia els procediments de selecció i avaluació d'aquest professorat.

Avui és un bon dia per parlar d'això, perquè s'ha obert la preinscripció per al Màster en Formació del Professorat de Secundària, que és un dels elements claus de l'etapa que estem tot just començant.

Segons l'informe internacional McKinsey, el factor clau d'un sistema educatiu és la qualitat dels seus docents en la seva primera formació per a la seva incorporació al sistema.

Jo hi estic d'acord. Si un o una mestra o un professor o una professora té qualitat pedagògica, tenim molt de guanyat.

El país necessita mestres amb vocació clara i explícita. Ser mestre no és una feina qualsevol. Té una altíssima responsabilitat social. Exigeix reconeixement i exigeix compromís.

Si ho dic en veu alta no és, naturalment, per dirigir-me exclusivament al sector professional, als mestres i professors. Ho dic per dirigir-me al país en el seu conjunt: a les administracions, als pares i mares, a les empreses...

Tenim la figura d'un mestre amb unes de les millors condicions laborals que es poden tenir en la societat de la crisi, però en canvi la seva autoritat està en dubte. I això és inadmissible, no ens ho podem permetre.

Competència i compromís. Torno a Sennett: competència i compromís són la font més sòlida de l'autorespecte.

Aquests dies se n'ha parlat molt, de la figura de l'autoritat del mestre. No sé si massa.

Alguns volen fer una llei específica, altres volen recuperar la tarima, uns el tracte de vostè... No les discuteixo. Em semblen opcions, algunes d'elles, d'altres èpoques, que ni critico ni elogio. Algunes, fins i tot, poden ser útils.

A mi em sembla que no ens cal anar més enllà del que ja hi hem anat amb la nostra Llei en aquest terreny, el del reconeixement de l'autoritat del mestre. Que, per cert, els he de dir que és un reconeixement que hem de ser capaços d'estendre a la figura dels nostres mestres i professors sigui quina sigui la seva categoria o condició professional.

Es diu: "Els que siguin funcionaris, sí, i els que no ho siguin, no". Doncs no. Els mestres i professors del Servei d'Educació de Catalunya han de ser

iguals en aquest sentit davant dels ciutadans, davant de la llei i davant de totes les situacions que es puguin produir durant l'exercici de la seva funció. I em sembla que no hem de parar fins que això quedi perfectament establert i consolidat en la pràctica.

L'autoritat, però, més enllà d'això, no prové només de les normatives i de les lleis. Es guanya. El respecte te'l dóna el que les teves accions transmeten com a missatge i com a relació.

Molt probablement hem acceptat que es produeixi una certa confusió que ha acabat perjudicant-nos a tots plegats. És la confusió entre servei públic i funció pública. I és una confusió que té uns resultats nefastos amb una colla de situacions que caracteritzen el dia a dia de les nostres escoles i instituts.

Si el debat educatiu no té més remei que centrar-se, com succeeix ara, no per culpa de ningú, sinó perquè les coses són així, en debatre sobre les plaques en propietat, les comissions de serveis, sobre el funcionari interí amb estabilitat, sobre substituïts, concurs de trasllat, i un llarg etcètera, estem perduts. No té sentit.

Hem de poder parlar de la professió, del que passa a l'aula, de la seva funció real, del seu compromís i de la seva responsabilitat. I, per tant, és per això

que la Llei tracta de crear els elements bàsics d'una carrera professional basada en el compromís i en l'actitud. Em sembla que és, efectivament, respondre a aquesta incertesa crònica del nostre model.

Perquè tots aquests conceptes, que els utilitzem però també n'abusem, autoritat, jerarquia, respecte, esforç..., són imprescindibles, són nostres, els hem de continuar entenent en els mateixos termes de sempre, però no hem de caure en l'error que hem de recuperar el contingut que tenien originàriament.

Els conceptes imprescindibles i necessaris els hem d'omplir de contingut nou. És el que toca ara, el que demanen el país i la societat i un sistema que es plasma en diferències i en realitats totalment allunyades de les de fa vint o trenta anys.

Per cert, en aquesta matèria hem de fer referència, finalment, a les possibilitats que la Llei ens dóna en un capítol cabdal, clau, que és el de disposar d'un cos de funció pública docent nostre. Naturalment, pensat, dissenyat, per fer possible el model educatiu català.

Segurament no és casualitat que els adversaris que no volen que Catalunya tingui un model educatiu propi estan fent més èmfasi contra la possibilitat de fer aparèixer aquesta funció pública dissenyada i pensada des d'altres materials i altres elements.

3.- L'Administració

Parlem de l'Administració. Parlem una mica de nosaltres mateixos. Amb una certa humilitat i amb una certa vergonya. Demanant perdó d'entrada, però també expressant clarament quin és el nostre criteri i quina és la nostra manera de veure endavant des de la plataforma que ens dóna la Llei.

Més criteri, i menys norma.

El paper de l'Administració passa per facilitar la possibilitat d'assolir l'excel·lència en els centres educatius. Facilitar. No exigir, complicar, manar, controlar, etcètera.

I això és en si mateix un canvi important per al nostre sistema.

Volem oblidar-nos d'un sistema en el qual l'Administració ho regula tot, fins l'últim detall de la vida diària dels centres: els ofega a cop d'aplicatiu informàtic perquè els diguin fins l'últim desdoblament que fan. En tot cas, amb la pretensió inútil de saber fins l'últim detall tot el que passa en aquell centre. Pretensió absurda, innecessària i que no duu a res.

Controlem els processos i, en canvi, estem molt lluny de saber els resultats.

L'Administració, doncs, ha de passar a fer tot el contrari que fa ara: hem de deixar treballar, acompanyar i donar recursos, i avaluar, no els processos, sinó els resultats en termes d'èxit i de cohesió.

L'Administració ha de passar de manar a servir. Servir als centres, servir a l'educació, servir als objectius, als alumnes. No servir als interessos personals o col·lectius d'un grup o d'un altre. Servir als interessos generals del país.

Això significa que necessitem una administració més petita, més lleugera. La qual cosa suposa assumir més risc. El risc d'acceptar la diferència, d'acceptar l'autonomia, d'acceptar la llibertat dels professionals i l'atorgada als centres (no concedida). El risc d'utilitzar el criteri en lloc de la norma. El criteri en lloc de la comoditat, de la falsa comoditat que molt sovint la norma creiem que ens proporciona.

Hem pensat durant molts anys que processos iguals donen resultats iguals. És una gran mentida. Només acceptant que això és una mentida podrem treballar des d'aquest nou concepte d'administració.

L'Administració ha de fer quatre coses: planificar correctament, regular el mínim, dotar adequadament tant com pugui i avaluar. I prou.

I ho ha de fer des de la major proximitat i des del major coneixement possible del que passa en la realitat de la nostra societat. Des de la seva diversitat, no des d'una igualtat imposada per decret que durant molts anys ha estat com una mena de dogma amb què hem estat més o menys còmodes.

En aquest sentit, parlant de l'Administració, entenc l'actitud del professional que té un sòlid escepticisme respecte l'Administració. Hi ha molta gent que diu: "Si ve del Departament, no pot ser bo". "La LEC ve del Departament, la LEC no pot ser bona". Aquest és un automatisme que encara funciona, lamentablement, i segurament també és responsabilitat nostra.

Per tant, haurem de guanyar-nos a pols dia a dia, centre a centre, el capgirament d'aquesta desconfiança i judici d'intencions sobre tot el que ve de l'Administració. Ens haurem de guanyar el respecte nosaltres també. Nosaltres els primers, en molts sentits.

4.- Els pares i mares

Parlem un moment de les famílies, dels pares i mares, i també de la necessitat de repensar la seva relació amb les escoles a les quals pertanyen els seus fills.

Comencem per una il·lustració fàcil, si volen, i un pèl tòpica. És aquesta evidència que fa vint, trenta o quaranta anys, quan un noi arribava a casa i deia que el mestre l'havia castigat la família li preguntava què havia fet ell. Segons què hagués fet, eventualment encara podien afegir alguna cosa de collita pròpia.

Massa fàcilment ara quan el noi arriba a casa i diu que el mestre l'ha castigat, els pares li responen: "Vine immediatament que anirem a demanar explicacions de per què t'ha castigat". I això no és que sigui una actitud col·lectiva, ni que caracteritzi els pares. Però sí és una situació freqüent que hem de fer desaparèixer, tant com sigui possible, de la nostra realitat diària.

És un tòpic pintat amb brotxa grossa. Ja ho accepto. No es tracta tampoc de nostàlgia, de retornar a la vella institució que expressa aquesta anècdota. Ni molt menys.

Aquí és on és més necessari que mai aplicar vells conceptes amb nous continguts si volem avançar en la bona direcció.

Certament, l'educació, juntament amb la salut o el sistema de pensions, és un dels pilars bàsics del nostre estat del benestar. Però passa una cosa ben curiosa. Hi ha una perversió, una distorsió molt

clara d'allò que s'estableix entre aquest pilar bàsic i el conjunt de la societat.

Per exemple, parlem sempre de la participació i l'acostumem a expressar, majoritàriament, en relació amb col·lectius o grups determinats.

En lloc de la presència directa dels pares i mares, apareixen els seus heroics representants, les associacions de mares, pares i alumnes, que fan una funció increïble ocupant un immens espai massa buit en solitari. Però la relació personal i directa entre pares i escola s'ha reduït al mínim imprescindible.

Ha quasi desaparegut la implicació individual, autèntica, que és un requisit indispensable si volem tenir èxit en aquesta estratègia.

Els problemes de salut sí que estan clarament individualitzats. Quan algú té un problema de salut va directament al seu metge per parlar-ne en persona. Se'n preocupa.

Les incidències en el món de l'educació molt sovint no es tracten. Per tant, les incidències es transformen en problemes. En problemes que, a vegades, són reconeguts com a tals massa tard.

A Catalunya tenim 1.200.000 alumnes. Aquest creixement és espectacular no només en termes

demogràfics sinó en termes de servei, perquè els alumnes no són tots de primària i secundària. Són també de 0 a 3 anys, que no és un ensenyament obligatori.

I, per tant, és cert que s'ha consolidat una imatge absolutament definitiva de l'educació com un dret universal, en bona mesura gratuït, i que afecta totes les vessants del concepte de servei. Però d'això s'han derivat unes imatges que em semblen absolutament perniciososes que hem de combatre.

L'escola-guardadora: una escola que manté unes determinades hores els nens, és a dir, un concepte assistencial de l'educació, que tendeix a posar en segon pla l'educació en si mateixa, i en primer pla el fet de l'horari, de la presència i de l'atenció als infants. I això almenys fins als setze anys, perquè les lleis obliguen que el país funcioni d'aquesta manera.

I una altra concepció que és cosina germana d'aquesta és l'escola-taller. Per entendre'ns: són els pares que porten els nens a l'escola pensant: "A veure si me l'arreglen o a veure si, almenys, no se'm fa malbé". I, és clar, aquesta és una concepció allunyadíssima de quin és el paper real d'aquests centres educatius, d'aquestes escoles, d'aquests mestres i d'aquests professors.

El deure d'estudiar no sempre s'acompanya dels deures que també han de caracteritzar el capteniment dels alumnes en aquesta realitat. El deure d'estudiar, el deure de saber, el deure dels pares de participar activament i plenament en l'educació com a element anterior, previ, més important però també afegit, complementari al que correspon a l'escola.

Alguns pares i mares semblen haver dimitit de l'educació dels seus fills, traspassant la responsabilitat als mestres i professors, alhora que deixen de transmetre la necessitat de mantenir un concepte de respecte a aquests mestres i professors als quals se'ls demana tot. I aquí hi ha una de les contradiccions que els caracteritza.

Per tant, també als pares i mares els pertoca un paper actiu en aquesta funció de recuperació de vells conceptes amb nous continguts.

També els pares i mares han de saber explicar als seus fills què vol dir autoritat del mestre, què vol dir respecte al mestre, què vol dir jerarquia a l'aula.

Els pares i mares han d'exercir el seu rol. No pot ser que això ho faci en solitari el propi mestre o l'Administració en les campanyes de difusió generalitzada que puguem endegar. Això ha d'estar en l'arrel del comportament i del capteniment de la nostra ciutadania.

A això també se li ha d'afegir l'evidència que no tenim prou connectada la realitat diària dels nostres centres, de les nostres escoles amb la vida diària dels pares i mares que no tenen tan senzill conciliar la vida laboral i professional. També hi ha un pèl d'injust en demanar-los responsabilitat més enllà d'aquest sentit.

Però no ens podem conformar que la participació dels pares en les eleccions als consells escolars sigui del 3%. Tampoc ens podem conformar que quan posem en peu un programa d'ajudes per organitzar activitats extraescolars que oferim als ajuntaments i a les AMPA dels centres només s'esgoti al voltant del 25% de l'import que posem a la seva disposició.

Després ens reclamen més ajudes i més esforç i, per tant, hi ha una contradicció objectiva i evident en aquest terreny.

Aquí, per cert, deixin-m'ho dir, hi ha una part de responsabilitat que no és dels pares ni de les AMPA, és de l'Administració. Ja ho deia abans, hem de canviar el plantejament i la manera de convocar aquestes ajudes i fer-les arribar a la ciutadania.

En aquest terreny és evident que la novetat principal serà la carta de compromís educatiu que la Llei planteja com a concepte i com a realitat, és a dir,

aquesta voluntat d'anar a buscar un compromís bàsic en el qual es concretin drets i deures, compromisos, hàbits, mecanismes de funcionament diari, el que ha de caracteritzar precisament els conceptes de convivència, respecte en cada centre.

I també en pregunto si no estariem en condicions d'incloure en aquest diàleg algun grau de compromís dels pares i mares més enllà de l'escola.

Ens podem atrevir, per exemple, a proposar que els pares i mares es comprometin que els seus fills no mirin la televisió fins a altes hores de la nit? Això és el que passa en un percentatge de casos significatius.

La carta de compromís educatiu no és una cosa que els centres fan perquè els pares se n'assabentin, de com funciona, sinó que ha de ser un element de compromís mutu, recíproc i perfectament establert.

5.- La societat

Cal parlar, també, de la societat. No només de l'Administració, no només dels pares i mares, centres i professors. Parlem també de la societat.

Avui per avui, l'escola, lamentablement, no crea actituds com alguns volen fer creure.

L'escola rep les actituds que genera la societat a través del que fan els seus mitjans de comunicació, els seus professionals, els seus empresaris, i sí, també els seus polítics.

I, per tant, és a partir de totes aquestes actituds rebudes que l'alumnat processa i va construint el seu propi caràcter.

L'escola ja tracta de conduir tot això cap a la responsabilitat, cap al concepte de responsabilitat, però molt sovint amb condicions i dificultats prou evidents.

En aquest terreny treballarem profundament perquè aquesta relació entre família, societat i escola tingui concreció i plasmació en canvis més enllà de l'escola.

Per exemple, la direcció haurà de garantir que els pares tinguin dret a assistir, a participar en horari de treball en l'intercanvi necessari que s'ha de produir amb els mestres i professors dels seus fills i filles. I això és un canvi que afecta tota la societat, però bàsicament les empreses.

I al mateix temps hem de millorar nosaltres mateixos a l'hora d'aconseguir que les nostres escoles estiguin més temps obertes i siguin més flexibles per garantir que en horaris més enllà de l'escolar hi

hagi la possibilitat d'atendre la participació, el contacte i les peticions d'informació de les famílies.

Per cert, en aquest terreny hi ha una immensa via oberta que encara no hem començat a utilitzar pràcticament que és la de les tecnologies de la informació i la comunicació posades al servei d'aquesta connexió imprescindible.

En aquesta relació amb el conjunt de la societat també hem de trencar i avançar ràpidament en un sentit: en el sentit que la connexió entre allò que succeeix a l'escola i la realitat que succeeix un metre més enllà de les portes del centre ha de créixer.

La capacitat de coneixement i comprensió ha de ser més alta, no només per conèixer i entendre els horrors o els errors de la nostra societat, sinó també per conèixer i entendre totes les meravelles que hi ha a la nostra societat i que no arriben a l'escola.

Per tant, jo proposo entrar en relació amb tots els sectors del nostre país, amb col·legis professionals, amb representants de l'àmbit econòmic, cultural, esportiu, etcètera, per tractar de garantir aquest contacte, per articular-lo, per donar-li contingut. També en termes presencials i en termes d'utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Imaginín-se les coses que es poden fer concebut com a material didàctic qualsevol de les excel·lències que la nostra societat ens pot proporcionar i que no arriben a l'escola ni contaminen positivament els nostres alumnes.

Hem d'acostar l'excel·lència als nostres centres. Hem de fer normal el contacte dels nostres alumnes amb l'excel·lència de la nostra societat, la del món sencer. Això és perfectament possible i crec que no ens hem d'escatimar autoexigències en aquest sentit. I estic parlant de tot: d'autors, de músics, de científics, de qualsevol dels aspectes que conformen la nostra realitat i que estan encara a una distància excessiva de la normalitat dels nostres centres.

6.- L'alumnat

L'últim actor dels quals els volia parlar: l'alumnat.

Tot el que pensem i diem només té sentit en la mesura en què tots som conscients que cal concedir-los el protagonisme central, la primeríssima fila.

L'alumnat rep impulsos, accions i iniciatives de tots aquests actors que hem mencionat abans. De tots a la vegada. I, a vegades, de forma contradictòria. L'acció del centre i del docent, les més naturals i

legítimes; de l'Administració, no sempre tan natural i legítima; de les famílies i de la societat.

És evident que la nostra capacitat de desorientar els nostres nois i noies és infinita, perquè els diem gairebé tot, i gairebé tot a la vegada.

Com estariem qualsevol de nosaltres si una persona ens diu que el més important és l'esforç? Una altra persona, un mitjà de comunicació o qui sigui, ens insinua que cal assolir l'èxit ràpid al preu que sigui. Un empresari ens diu que ho és la productivitat a qualsevol preu. Una ONG que cal tenir en compte la cohesió social, la cooperació internacional... I per acabar-ho d'adobar no sempre els pares i mares estan en condicions de poder sintetitzar tots aquests missatges i d'afegir-hi una conclusió equilibrada.

Per tant, ens hem de preguntar si som capaços de fer arribar a l'alumne conceptes com l'esforç, l'excel·lència o la cohesió de forma comprensible, capaç de ser assimilada i apropiada.

Si tot això no acaba anant en la direcció d'augmentar l'autonomia personal d'aquests alumnes, vol dir que no ens n'hem sortit. És una qüestió de llibertat profunda, l'única de debò, la que es pot derivar d'un sistema educatiu vist des d'aquesta perspectiva.

Això ja té poc a veure amb dretes o esquerres. Són conceptes centrals de qualsevol col·lectiu social. I és aquí on, segurament, ens hi juguem més, en l'incert de la governació d'aquesta Llei d'educació.

És obvi que en aquest terreny hi ha, també, una crisi de confiança entre la societat i l'educació, i que la confiança només es recupera treballant bé i establint sistemes clars de reconeixement, és a dir, indicadors que ens diguin clarament on estem perquè els pares i mares tinguin coneixement de què passa amb els seus fills i filles, que són el primer camp d'aplicació d'aquest concepte d'avaluació. Per això s'ha de fer amb tot el rigor i exigència, però també amb solvència.

Estem avançant en això, com vosaltres sabeu. En un determinat moment vam recuperar les notes a primària, i també saben que hem iniciat, crec que encara amb més bon resultat, un concepte d'avaluació global externa amb finalitats d'orientació, més que de frontera, per a tots els centres i els alumnes del país, en un moment determinat del seu procés educatiu.

Ho hem fet en l'últim curs d'educació primària i em sembla que la primera evidència de la prova d'aquest any és extraordinàriament positiva. Tindrem oportunitat ben aviat d'explicar-ho amb detall.

És cert que aquest any en aquesta prova hi haurà alguna novetat. Hi afegirem una tercera llengua, que no hi era l'any passat, és a dir, català, castellà, matemàtiques i tercera llengua. També hi haurà en castellà i català un dictat que serveixi per permetre'ns saber on som en el terreny del domini real de la capacitat de lectura i escriptura.

Ben aviat, al final del proper curs, serem en condicions d'aplicar el mateix model d'avaluació individual i externa al final de l'educació secundària.

Saber és una condició imprescindible per canviar. Sense comprendre el que ens passa serem poc capaços d'encertar amb la definició de mesures i estratègies.

Conclusió

Acabo. He tractat de fer-los arribar com ens imaginem el conjunt de l'educació i els actors que protagonitzen aquest relat de l'educació que ara està en les nostres mans per ser construït.

Si fem bé tot això que els deia, si governem l'educació amb aquest esperit i aquestes característiques i aquests eixos, aleshores potser sí que ens podem començar a alliberar d'alguns dels tòpics establerts que encara abunden en la nostra educació.

Els en diré cinc que encara funcionen, que són d'una eficàcia total:

1. Tots els problemes de l'educació vénen derivats dels canvis de les lleis.
2. El problema de l'educació és un problema de recursos.
3. La concertada s'endú els recursos que haurien de ser per a la pública.
4. La igualtat. Oi que tots som iguals? Tothom ha de fer el mateix, ha de rebre el mateix i s'ha de regir per la mateixa norma.
5. A l'escola no li cal una direcció responsable. Com que tots som iguals, "entre tots ho farem tot".

Deixin-me desmentir-los un per un en base a les dades que els he donat abans.

Primer. No són les lleis les que han canviat. El que ha canviat ha estat la societat. El que ha canviat són les famílies d'aquest país, els alumnes d'aquest país i els ciutadans d'aquest país.

És cert que les lleis poden contenir errors, però l'evidència que on el canvi s'ha produït és en el mecanisme de fons em sembla que és molt poc discutible.

Segon, manca de recursos.

Sí, també és cert. Jo també ho dic. Però resulta que hem pràcticament doblat el que dediquem a educació en aquest país en sis anys. Es pot continuar dient que el problema de l'educació és una manca de recursos?

La memòria econòmica de la Llei ho diu i afegeix molts recursos. Els ha d'afegir, jo també n'estic convençut. Però, si us plau, no ens quedem amb l'explicació fàcil.

L'educació és el sector públic que ha vist créixer les seves dotacions econòmiques en major proporció.

Tercer. La concertada s'endú els recursos que havien de ser per a l'escola pública.

El primer que he de dir és que l'escola concertada és un actiu imprescindible per garantir el dret a l'educació de tots els ciutadans d'aquest país. Si no el tinguéssim, l'hauríem de tornar a crear, perquè respon a una legítima i real voluntat d'una part significativa de la nostra societat. I té una història i una tradició.

Però, a banda d'això, que jo conegui, som l'única societat moderna que tracta de resoldre aquesta qüestió en una determinada direcció que no es resigna a la divisió, a l'enfrontament, sinó que busca, efectivament, l'equilibri.

Volem demostrar en aquest país que és possible alguna cosa que no hi ha enlloc: un sistema amb doble titularitat, però amb igualtat de drets i deures en el seu paper de prestació d'uns serveis que fan real el dret a l'educació de tots els ciutadans. Les dues coses a la vegada.

Per tant, és obvi que només hi arribarem si som capaços, com estem tractant de fer, d'aplicar el principi de gratuïtat de l'educació. Si no, no ens en sortirem. Només si fem això tindrà sentit un principi que ja és vigent, el principi de llibertat d'elecció de centres.

Només si aconseguim aquesta igualtat derivada de l'efectiva aplicació d'aquest principi de gratuïtat. I només si som capaços de fer real aquest concepte d'autonomia de l'escola pública que l'ha de situar en el territori de la realitat social en les mateixes condicions de visibilitat i identificació que caracteritzen l'escola pública i concertada.

Respecte al punt de la igualtat. Recordo: tothom ha de fer el mateix, tothom s'ha de regir per la mateixa norma.

No, no és veritat. Igualtat vol dir que tothom tingui les mateixes oportunitats d'èxit, de donar el màxim de si mateix. I això significa sí a la igualtat d'accés, sí a la diferència en el procés i sí a la desigualtat de la sortida. Les tres coses.

Desigualtat que és, precisament, el resultat de la condició humana en molts sentits. De la condició social, també. Som així. Ha de ser només desigualtat associada a la diferència de capacitats personals de cadascú portades al seu extrem.

Cinquè. La direcció. Mireu, l'escola és segurament avui dia l'organització social més complexa.

Suposar que una organització amb tanta complexitat i exigència innovadora i que ha de tenir una capacitat de resposta immediata a les situacions canviants del dia a dia no necessita una responsabilitat definida en una direcció forta és d'una ingenuïtat perillosa.

Perillosa pels objectius que es pretenen representar. Us ho dic sincerament.

La dilució de responsabilitats que caracteritza el nostre sistema actual comporta quasi inevitablement una divisió intolerable dins del sector professional: la dels abundantíssims mestres i professors compromesos i la dels estrictament instal·lats, que també n'hi ha. Bastants.

Això no és acceptable, no és possible. Cal una definició clara de responsabilitats, d'encàrrec i de retorn a la societat en funció d'aquest encàrrec.

Ara sí, vaig acabant.

Segurament no hem arribat al ple desplegament de les idees inicials, com és lògic i normal en tot procés legislatiu.

Hi ha drets consolidats, lleis espanyoles, límits ideològics, confusió entre servei públic i funció pública, cultures establertes i un pseudoigualitarisme imperant. Però, creguin-me, més enllà dels obstacles tenim una molt bona Llei, consensuada, realment compartida per la majoria de ciutadans del país.

La tirarem endavant en qualsevol cas. I ho dic encara davant de les preguntes que es pot fer qualsevol, davant dels dubtes que s'han generat en l'esfera política.

Ara el país ja sap el que vol. No ens ho impediran.

Si cal, rodejarem, saltarem, però ningú no podrà impedir-nos consolidar un model educatiu propi, el de Catalunya.

Un model de referència a Espanya i al món.

Un model de referència que ja comença a ser-ho, perquè en els últims dos anys hem anat a Finlàndia, Alemanya, Holanda, Anglaterra, França i més recentment al Quebec. I han vingut aquí represen-

tants de l'educació del Brasil, la ciutat de Nova York, Itàlia, França, i la pròpia ministra del Quebec ha expressat la seva voluntat de venir a veure'ns la propera primavera.

Tinguem convicció i un xic d'orgull de saber que estem tractant d'afegir alguna cosa a l'educació, no només a l'educació catalana.

Els convido a pujar al vaixell. Però no a prendre el sol. A remar. Els convido a pujar perquè remin amb la mateixa intensitat i en la mateixa direcció, tots plegats, que ho vol fer el país. Amb esforç, amb excel·lència, amb cohesió i amb responsabilitat. Amb l'objectiu que Catalunya es guanyi el respecte, i se'l guanyi no només per la seva història, sinó per la seva feina, pel seu projecte vital, pel seu afany d'excel·lència individual i col·lectiva.

I, si m'ho permeten, tot això s'ha de fer amb un cert entusiasme, amb una certa voluntat compartida, amb una certa generositat, amb la consciència que estem treballant plegats per un mateix objectiu. Moltes gràcies.

2009

Com governarem l'educació

PALAU DE LA GENERALITAT,
DIMECRES, 21 D'OCTUBRE DE 2009

34

ISBN 978-84-393-8208-9

9 788439 382089